

Aniela Piorunowa

Sześć lat olimpiady literatury i języka polskiego

Biuletyn Polonistyczny 19/3 (61), 87-94

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RÓŻNE

SZEŚĆ LAT OLIMPIADY LITERATURY I JĘZYKA POLSKIEGO

W roku bieżącym już po raz szósty odbyły się eliminacje Olimpiady Literatury i Języka Polskiego. Jest to okres dość długi, żeby z imprezy tej wyciągnąć pewne wnioski, zwłaszcza że w ciągu tych sześciu lat nastąpiły w wytycznych organizacyjnych istotne zmiany, które wpłynęły na przebieg eliminacji szkolnych i wojewódzkich, i musiały - oczywiście - wpłynąć na ostateczne efekty eliminacji centralnych.

W poprzednich latach "Biuletyn Polonistyczny" pisał dwukrotnie o zasadach, przebiegu i wynikach Olimpiad Polonistycznych: I - w zeszytcie 43, s. 36-41, i III - w zeszytcie 50, s. 81-87. Ogłoszone wtedy artykuły mgr Alicji Szlązakowej informowały o powołaniu do życia Olimpiady; podawały też zasady ogólne i składy Komitetów: Głównego i wojewódzkich.

Z natury rzeczy Czytelników "Biuletynu Polonistycznego" interesują przede wszystkim te sprawy Olimpiady, które znajdują odbicie w pracy wyższych uczelni, zwłaszcza na wydziałach polonistycznych. Z tego względu, zapraszając na rozmowę przedstawicielki Głównego Komitetu: doc. dr hab. Alinę Brodzką, doc. dr hab. Teresę Kostkiewiczową i dr Aleksandrę Okopień-Sławińską, redakcja "Biuletynu" prosiła je o oświetlenie w pierwszej kolejności tych spraw, z którymi stykają się pracownicy uczelni akademickich. Pomijaliśmy natomiast - zasadniczo - w rozmowie sprawy stanowiące przedmiot zainteresowania wyłącznie nauczycieli licealnych, jak np. ocena poziomu przygotowania uczniów do udziału w eliminacjach, rola przy tym nauczycieli itp. - o których to sprawach obszernie informuje miesięcznik "Polonistyka" (1971, nr 5; 1972, nr 6; 1973, nr 6; 1974, nr 6; 1975, nr 6). Z "Polonistyki" też zaczerpnęliśmy zamieszczone niżej dane statystyczne, niezbędne, naszym zdaniem, dla ukazania zasięgu Olimpiady i wzrostu zainteresowania nią uczniów i nauczycieli, oraz tematy zadań

w eliminacjach centralnych. Tematy te, jak nam się wydaje, pozwolą zorientować się w zakresie problematyki, której znajomość wymagana jest od kandydatów.

x

Jak przebiegają eliminacje do Olimpiady?

Jak wspomniano wyżej, w okresie sześcioletniego istnienia Olimpiady nastąpiły zmiany wytycznych organizacyjnych, dotyczące przebiegu eliminacji na szczeblu centralnym. Na niższych szczeblach warunkiem udziału w Olimpiadzie jest napisanie przez kandydata - przynajmniej na czwórkę - recenzji lub szkicu krytycznego na temat jednego z utworów wybranego dowolnie z obszernej, co rok korygowanej i uzupełnianej listy lektur podanej przez Główny Komitet. Z kolei, szkolna komisja olimpiady wybiera do eliminacji I stopnia (szkolnych) jeden z czterech zestawów lektur (wyłącznie polskich), po pięć utworów każdy. Ponadto ze wspomnianej wyżej listy, obejmującej ponad 80 pozycji literatury polskiej i europejskiej, każdy uczestnik Olimpiady wybiera pięć tytułów do indywidualnego opracowania i interpretacji na I i II stopniu eliminacji.

W pierwszym trzyleciu: 1971-1973, zasadniczym założeniem było traktować wiedzę objętą programem szkolnym jako normę obowiązującą zawodników, nagradzać natomiast to, co wykracza ponad normę (np. interesujący wybór lektur z umiejętnością jego uzasadnienia, wykazanie się samodzielną interpretacją tych lektur oraz zjawisk i faktów literackich, kultura odbioru czytelniczego, teatralnego, filmowego itp.). Zasadniczo jednak przebieg kolejnych eliminacji nie odbiegał od trybu pracy w szkole.

W Olimpiadach I, II i III zadania kandydata na szczeblu centralnym polegały na: a) napisaniu w ciągu 3,5 godz. rozprawki na jeden z trzech tematów do wyboru, b) przeprowadzeniu w ciągu 1,5 godz. samodzielnej analizy jednego z trzech podanych do wyboru tekstów poetyckich.

W roku 1974 - po raz pierwszy na IV Olimpiadzie - zdecydowano się w tym zakresie na poważną zmianę: ostatni, na szczeblu centralnym, etap eliminacji został zorganizowany inaczej. Zerwano mianowicie z systemem wypracowań i odpowiedzi na zadawane pytania. Praca pisemna na tym szczeblu może polegać albo: a) na wypracowaniu na jeden z dwóch poda-

nych do wyboru tematów, albo b) na przeprowadzeniu analizy porównawczej dwóch tekstów poetyckich (liryków), również spośród dwóch zestawów do wyboru. Chodzi w tym wypadku o wykazanie przez kandydata umiejętności obcowania z tekstem literackim i jego interpretacji, a także o umiejętność porównania epok literackich, stylów wypowiedzi itp. Kandydat wykonuje więc jedną tylko pracę pisemną, na której napisanie ma do dyspozycji 5 godzin.

Egzamin ustny polega natomiast na obszernej wypowiedzi na dwa, wybrane przez kandydata spośród wielu przygotowanych przez Główny Komitet Olimpiady, a podanych wcześniej do wiadomości, tematów (jeden z nauki o literaturze i jeden z językoznawstwa).

W całości chodzi więc wyraźnie nie tylko o sprawdzenie wiadomości posiadanych przez kandydata, ale przede wszystkim o umiejętność sproblematyzowania przez niego tych wiadomości, partnerskiego podzielenia się nimi z jurorami. Dodać przy tym trzeba, że tematy przygotowywane przez Główny Komitet - różne oczywiście w poszczególnych latach - obejmują zagadnienia z zakresu historii literatury, zagadnień teoretycznoliterackich, zagadnień współczesnej kultury, nauki o języku. Przesłany do szkół - odpowiednio wcześniej - wykaz tematów zawiera wskazówki problemowe i odpowiednią bibliografię. (Nb. bibliografia ta jest przydatna i nauczycielom.)

x

Co mówi dotychczasowe doświadczenie o korzyściach, jakie daje Olimpiada?

Jeżeli idzie o młodzież: 1) Ok. 100 osób - laureaci eliminacji wojewódzkich zakwalifikowani przez komisję weryfikacyjną Głównego Komitetu - uzyskuje prawo zwolnienia z egzaminu z języka polskiego na maturze i przyjęcia bez egzaminu na polonistykę uniwersytecką. 2) Spośród tej liczby 15-25 laureatów-finalistów może być przyjętych bez egzaminu również na inne filologie, które nie mają własnych olimpiad. Tyle korzyści - jeśli można je tak nazwać - materialnych. Ważniejsze jednak są niewątpliwie korzyści merytoryczne. Młodzież, która interesuje się literaturą, zyskuje przede wszystkim wyższy stopień przygotowania do studiów

polonistycznych. (Dotyczy to zresztą nie tylko laureatów, ale i wielu spośród uczestników, którzy wprawdzie nie osiągnęli "pułapu" zawodów, ale przygotowując się do nich, na pewno podnieśli swoją znajomość przedmiotu.) Przebieg Olimpiady nie ma być bowiem w intencji organizatorów tylko formą sprawdzania wiadomości uczestników, ale ich kształceniem. Przygotowuje ich nie tylko pod względem zasobu posiadanych wiadomości, ale także znajomości form niezbędnych do prawidłowego przebiegu studiów na uczelni.

W związku z tym uczelnia, z kolei, otrzymuje słuchaczy przygotowanych, o poziomie o wiele wyższym niż ci, którzy przez zawody olimpijskie nie przeszli; takich, którzy - jak należy oczekiwać - odbędą studia bez zahamowań, wniosą na nie nowe, cenne wartości; takich, którzy nie będą sprawiali wykładowcom trudności, a przeciwnie, będą im mogli służyć pomocą w wykonywaniu zadań dydaktycznych, którzy przyjmą odpowiedzialność za przyszłość dyscypliny.

Wreszcie szkoła - bo jednak nie można w ogóle o niej nie wspomnieć - zyskuje przede wszystkim poprawę stylu pracy nauczycieli, którzy przygotowując swoich uczniów do zawodów olimpijskich - sami mają przy tym możliwość podnoszenia własnych kwalifikacji. Przyczyniają się do tego spisy lektur, a także możliwość poznania najtrafniejszych chwytów dydaktycznych i preferowanych wartości, wyeliminowania ze swej pracy starych, nie zawsze właściwych nawyków. Nauczyciele uczą się nagradzać uczniów nie za "pięknosłowie" - co się jeszcze ciągle zdarza w pracy szkoły, ale za samodzielne myślenie, inteligencję, umiejętność przeprowadzenia logicznego wyводу; odpowiedzialność za głoszone opinie, umiejętność dokonywania i uzasadniania, a - w razie potrzeby - obrony własnego wyboru i wyrażania własnych opinii, nawet wtedy, gdy są one różne od opinii danego autora, a podczas egzaminu - egzaminatora.

Dotychczasowe doświadczenia członków komitetów Olimpiady - na różnych szczeblach - mówią bowiem, co niewątpliwie napawać powinno optymizmem, że nasza młodzież licealna umie znacznie więcej, niż się na ogół przypuszcza. Że norma trudności zakładana przez szkołę jest niższa od skali możliwości młodzieży. I, co bardzo ważne, a co jeszcze bardziej cieszy - nie dotyczy to bynajmniej wyłącznie młodzieży z dużych ośrod-

ków miejskich. Ogłaszane w "Polonistyce" wykazy laureatów z podaniem szkół, z których się wywodzą, wymieniają często uczniów z małych miasteczek, a nawet ze wsi. Na podkreślenie zasługuje też fakt, że żaden z dotychczasowych laureatów eliminacji wojewódzkich nie zrezygnował z udziału w eliminacjach centralnych - mimo uzyskania prawa wstępu na polonistykę bez egzaminu. Świadczy to, że uczestnicy traktują udział w Olimpiadzie nie tylko jako szansę dostania się na uczelnię, ale także jako możliwość sprawdzenia się, jako okazję kontaktu z ludźmi o podobnych zainteresowaniach.

To wszystko powoduje - co szczególnie podkreślały nasze rozmówczynie - że po sześciu latach trwania Olimpiady organizatorzy mają prawo odczuwać dużą satysfakcję.

x

Satysfakcja jednak mogłaby być większa, gdyby nie trudności, które Komitet napotyka w swojej pracy. Dla pełnego obrazu sytuacji, wymienimy najważniejsze z nich. A więc:

- Realizację wymogów stawianych uczestnikom Olimpiady utrudnia brak lektur. Jak mówią zainteresowani, niejednokrotnie trudniej jest zdobyć daną lekturę, niż ją opracować. Rzeczywistym problemem nie jest merytoryczna trudność lektury, lecz dotarcie do niej.

- Ciągle jeszcze wiele szkół nie zgłasza swoich uczniów do udziału w Olimpiadzie. Np. w V Olimpiadzie w r. 1975 na 877 liceów ogólnokształcących w kraju uczestniczyło tylko 675. A zawsze może się zdarzyć, że właśnie wśród tych nieobecnych znajdują się najzdolniejsi!

- Stale stwierdza się fakty zawyżania ocen wystawianych przez nauczycieli, co powoduje w konsekwencji bardzo duży "odsiew" przy eliminacjach II stopnia, do których przystępują kandydaci niedostatecznie przygotowani.

- Niepokój budzi słaby na ogół poziom przygotowania w zakresie nauki o języku; stwierdza się duże braki w tej dziedzinie nawet w stosunku do teoretycznych wymogów programu szkolnego.

x

Na zakończenie podajemy liczbę uczestników sześciu Olimpiad we wszystkich trzech eliminacjach oraz tematy zadań eliminacji centralnych,

I Olimpiada (1971)

Eliminacje I st.	-	ok. 3 000	uczestników
II st.	-	921	"
III st.	-	63	"

Laureatów - 14 (w tym z lokatą I - 4, II - 4, III - 4, IV - 2).

I. Analiza jednego z trzech tekstów poetyckich:

- J. Słowacki, "Bo to jest wieszczka najjaśniejsza chwała..."
- C.K. Norwid, "Omyłka"
- T. Różewicz, "Kto jest poetą".

II. Rozprawka na jeden z trzech tematów:

- Miejsce tradycji romantycznej w polskiej literaturze dwudziestego wieku - nawiązania i polemiki.
- Co sądzisz o wypowiedzi Mieczysława Jastruna: "Sztuka musi godzić ustawicznie sprzeczne żywioły: bunt przeciw zastanym formom z pewną tolerancją dla przyszłości".
- "Język" literatury a "język" filmu - określ na przykładach środki artystyczne tych dwóch dziedzin sztuki.

II Olimpiada (1972)

Eliminacje I st.	-	ok. 4 000	uczestników
II st.	-	796	"
III st.	-	81	"

Laureatów - 18 (w tym z lokatą I - 3, II - 4, III - 5, IV - 6).

I. Analiza krytycznoliteracka jednego z czterech tekstów poetyckich:

- W. Gomułcki, "Ex libris"
- W. Broniewski, "Moja biblioteka"
- J. Iwaszkiewicz, "Do czytelnika"
- Z. Herbert, "Poległym poetom".

II. Rozprawka na jeden z trzech tematów:

- Dokonaj interpretacji wypowiedzi J. Andrzejewskiego: "Pisarz stwarza wizję życia, czytelnik może ją przyjąć lub odrzucić; pokochać lub zniechęcić; jedna obojętność niesie książki śmierć".
- Które powieści lat międzywojennych należałoby wznawiać ze względu-

du na ich treść i walory artystyczne? Uzasadnij swój wybór.

- Polska liryka współczesna wobec tradycji literackich.

III Olimpiada (1973)

Eliminacje I st.	-	ok. 4 000 uczestników
II st.	-	891 "
III st.	-	102 "

Laureatów - 17 (w tym z lokatą I - 1, II - 3, III - 3, IV - 6, wyróżnionych - 4).

I. Analiza krytycznoliteracka jednego z trzech tekstów poetyckich:

- A. Mickiewicz, "Te rozkwitłe świeżo drzewa"
- K. Wierzyński, "Ojczyzna chochołów"
- S. Grochowiak, "Kanon".

II. Rozprawka na jeden z trzech tematów:

- Literacki wyraz buntowniczej postawy młodych w różnych epokach kultury polskiej.
- Dzieło literackie jako sposób przekazywania wiedzy o psychice człowieka.
- Jak rozumiesz słowa Juliana Przybosa, że "nowoczesna poezja to wynalazcze laboratorium coraz sprawniejszych sposobów ekspresji językowej".

IV Olimpiada (1974)

Eliminacje I st.	-	ok. 5.000 uczestników
II st.	-	1 032 "
III st.	-	102 "

Laureatów - 18 (w tym z lokatą I - 3, II - 2, III - 6, IV - 7).

Rozprawka na jeden z dwóch tematów:

- Sytuacje i konflikty tragiczne w literaturze dawnej i współczesnej.
- Sprawy polskie w prozie XXX-lecia

lub interpretacja analityczno-porównawcza jednego z dwóch zestawów tekstów poetyckich:

- Z. Herbert, "Pieśń o bębnie" - C.K. Norwid, "Bema pamięci żałobny rapsod"
- B. Leśmian, "W polu" - J.A. Morsztyn, "Przechadzka".

V Olimpiada (1975)

Eliminacje I st.	-	ok.	5 000	uczestników
II st.	-		1 928	"
III st.	-		106	"

Laureatów - 16 (w tym z lokatą I - 2, II - 2, III - 4, IV - 8).

Rozprawka na jeden z dwóch tematów:

- Bohater tragiczny w literaturze antycznej, romantycznej i współczesnej
- Trzy spojrzenia na historię: "Trylogia" - "Popioły" - "Kordian i cham"

lub interpretacja analityczno-porównawcza jednego z dwóch zestawów tekstów poetyckich:

- A. Mickiewicz, "Gdy tu mój trup" - K. Wierzyński - "Ktokolwiek jesteś bez ojczyzny"
- J. Kochanowski, "Pieśń XXIV", księgi wtóre - A. Mickiewicz, "Wizyta Pana Franciszka Grzymały".

VI Olimpiada (1976)

Eliminacje I st.	-	ok.	3 211	uczestników
II st.	-		1 100	"
III st.	-		92	"

Laureatów - 25 (w tym z lokatą I - 5, II - 4, III - 6, IV - 10).

Rozprawka na jeden z dwóch tematów:

- Zadania i szanse literatury; jak pojmują je twórcy różnych epok.
- Porównaj budowę wybranego utworu narracyjnego, który uważasz za nowoczesny, z budową dowolnej powieści, którą uważasz za tradycyjną. Zestawienia mogą obejmować utwory z literatury polskiej i obcej

lub interpretacja analityczno-porównawcza jednego z dwóch zestawów tekstów poetyckich:

- C. Norwid - XCVI, "Ostatni despotyzm" - E. Bryll, "Wietnam troszeczkę passé..."
- J. Czechowicz, "Śnica i śniegowica" - J. Tuwim, "Zadymka".

Opracowała
mgr Aniela Piorunowa